

A váradi Sasfiók

4.

EPIZÓDOK GÓZON GYULA PÁLYAFUTÁSÁBÓL

Bujdosó katona a Király Színház Mézeskalács előadásában

Beöthy László nem túrte, hogy a Király Színház mellett egy másik népszerű operettszínház is legyen a fővárosban. A Népopera sorsát így a sikerei pecsételték meg! Hiába tűnt fel néhány pompás színész a társulatban, hiába toborozták a legnépszerűbb zeneszerzőket, köztük Kálmán Imrét, Zerkovitz Bélát, a színház rövid idő alatt csődbe jutott. Alul maradt a versenyben.

Gózonnak, alig egy esztendővel azután, hogy önkéntesen távozott a Modern Színpadtól, a Népoperától is el kellett búcsúznia. A Nagyváradra való visszatérés gondolata most már egyszerűen fel sem vetődött; az események ugyanis felgyorsultak körülötte: meghívást kapott az Apolló kabarétól — lépjen tagjai sorába.

Az Apolló érdekes és érdemtelenül elfelejtett színlíró volt a régi Budapestnek. Ungerleider Mór és Neumann József, a Projektograph Rt. moziüzemi vállalat vezetői 1906-ban a mai Corvin Áruház helyén, egy addig elhagyott üres telken bódészzerű faalkotmányt állítottak fel és mozielőadások céljára érvényes ipar engedélyt váltottak hozzá. Ez volt a kezdet.

„Apró házikó a Nemzeti Színház mögött, mellette földszintes kis kocsmá, mögötte irtatlan üres telek, másik oldalán a Rókus kórház. Ki gondolná, hogy ez a házikó az ország egyik legnépszerűbb szórakozóhelye?” — ezt már 1916-ban írta a Színház és Divat, amikor az Apollóból színház lett: kabaré.

1914 őszétől ide szólította Gózon Gyulát a szerződése. Az Apolló ekkor félig mozi, félig színház volt — a divatos moziszkcecek kedvelt bemutatóhelye. Ennek a tárlalmánynak az volt a lényege, hogy a filmvetítéseket színpadi jelenetek szakították meg és a mozivásznon éppúgy, mint a színpadon ugyanazok a színészek voltak láthatók. Kezdetben még óriási perspektívát jósoltak ennek az előadás-módnak, hamarosan azonban kiderült, hogy túlságosan is egy helyhez kötött, a színészeket és a filmtékeket lehetetlen együtt utaztatni. A moziból ekkor lett végleg színház, önálló társulattal. Lábass Juci, Gyárfás Dezső, Kertész Mihály, Szabolcs Ernő és Gózon Gyula már az alapítók között volt.

Költői sanzonok

Az Apolló nézőtere naponta három alkalommal megtelt, a közönség valószínűleg dőlt a kabaréba. S mivel pénzért bármit, sőt bárkit meg lehetett akkoriban vásárolni Budapesten, Roboz Imre, az Apolló művészeti vezetője átcsábította az Andrássy úti Modern Színpad legnépszerűbb művészeit. Így bővült az Apolló gárdája. Először Vidor Ferikét, aztán Kóváry Gyulát, később Sajó Gézát és Boross Gézát csalták át. Gyakori vendége volt a kabarénak Rózahegyi Kálmán, a Nemzeti Színház kiváló művésze és feltűnt néhány új név is: Haraszi Mici, Herczeg Jenő, Mály Gerő.

„Szeretettel várja a közönséget Gózon Gyula, az érzelmes költői chansonok művészi előadója — olvashatjuk az egykori napilapok színházi rovataiban az Apolló fizetett közleményét. — A Rákóczi úti Apolló műsorát a kabaré-irodalom legkiválóbb művelőinek alkotásából állították

össze. Gábor Andor, Emőd Tamás, Karinthy Frigyes, Harsányi Zsolt, Lovászy Károly, Horváth Imre, a komponisták közül Szirmai Albert, Czeglédy Gyula, Reinitz Béla a háziszervezők.”

Gózon négy éven át volt egyetlen megszakítással kabarészínész, az Apolló egyik kedvence, aki a tréfákban is, különösen pedig hangulatosan előadott dalaival fergeteges sikert aratott. Szép hangját, amelyet eredetileg operai szerepekre képeztek ki, a sanzonművészet szolgálatába állította. Az ő tolmácsolásában értelemmel csendültek fel és érzelemmel telítődtek meg a dalok. Az elmaradhatatlan siker hallatlan népszerűségét bizonyította.

Ehhez a korszakához fantasztikus teljesítmények fűződnek. Az Apollóban ugyanis kéthetente új bemutató volt, ami azt jelentette, hogy a napi három előadás és mindennapi próbák mellett a színészeknek másra sem jutott idejük, maximálisan ki voltak használva, sőt némiképp kifacsarva! De hát fiatalok voltak, a munka meg sem kottyant számukra. Gózon — társaihoz hasonlóan — nemcsak előadója, hanem társszerzője is volt ennek a régi pesti kabarénak. Próbák közben kifogyhatatlan leleménnyel javították, csiszolták a szövegeket, a néhány perces tréfákat új meg új poénokkal toldották meg, ördögien tudtak rögtönözni. Volt is mit: az első világháború nyomorúságai a háttérzajok fővárosaiban csapódttak le. A nélkülözés, a jegyrendszer, a feketepiac mindmegannyi hálás téma a napi eseményekkel lépést tartó kabaré számára. És az Apolló Színház ilyen kabaré volt.

Később Gózon többször is emlegette: az Apollónál eltöltött négy esztendő valószínűleg elrepült a feje felett. Pedig közben egy rövid ideig katona is volt — munderba öltöztették és elvezényelték a fővárosból. Ám ő ott is hű maradt választott hivatásához: katonatársainak énekelte műsorának legszebb számaint...

Saját kabaré

1917-ben feleségül vette Berky Lilit, aki ezekben az

években a magyar némafilm egyik legnépszerűbb, leggyakrabban a kamera elé álló művésznője volt. Házasságuk első évében, amikor Berky Lili mögött már rengeteg filmfőszerep volt, arra gondoltak: jó volna végre olyan színházat találni, ahol újból együtt lehetnének. S mert ilyen alkalom hirtelenjében nem kínálkozott, elhatározták, hogy teremtenek egyet a maguk számára...

1918 novemberében a régi Andrássy út és Csengery utca sarkán megnyílt egy kabaré, amely néhány hét után csendben, feltűnés nélkül tönkrement. Senki sem hullatott könnyeket utána. Berky Lili és Gózon Gyula azonban így gondolkozott: kár lenne ezt az újonnan kialakított színháztermet átengedni más célokra, s amikor a Színházi Élet munkatársa a Ferenc körút 12. számú házban lévő lakásukban felkereste őket, hogy a városban már elterjedt színházalapítási szándékukról érdeklődjék, Gózon ezt válaszolta:

— Igaz, csakugyan kabaré-direktorok leszünk. Saját kis boltunk lesz; megvettük a Modern kabarét az Andrássy út és Csengery utca sarkán.

1919 január utolsó hetében Budapest utcáin Major Henrik ötletes plakátját ragasztgatták: egy kis masamódlány hatalmas kalapdobozt tartott a kezében, belőle a megnyíló új kabaré műsorát bámuló hölgyek és urak bámészkodtak ki. Az ötlet eredeti volt, mint ahogy találó a színház fölé akasztott cégtábla is: Muskátlí kabaré. Január 31-én a bemutatóra érkező hírlapírók minden látnivalót aprólékos pontossággal jegyeztek föl.

„Egy kedves, bájos, hangulatos kis helyiség — írta a Színház és Divat —, se lyemtapátás falakon apró akvarellek, halvány szénrajzok és sok-sok, tömtelesen sok muskátli virág. És ezzel a virággal az Alföld tisztá, gyerekes, napugaras levegője, báránnyelűs világa varázsolódik be ide”.

Deák Flóra, a társulat ifjú színésznője mondta el a prólógust, aztán tréfák, vídám jelenetek és természetesen magánzámok következtek egymást. „Gózon Gyula Emőd—Buday egy dalát és a Nótás bolondok című

FILM SZÍNHÁZ MUZSIKA

92

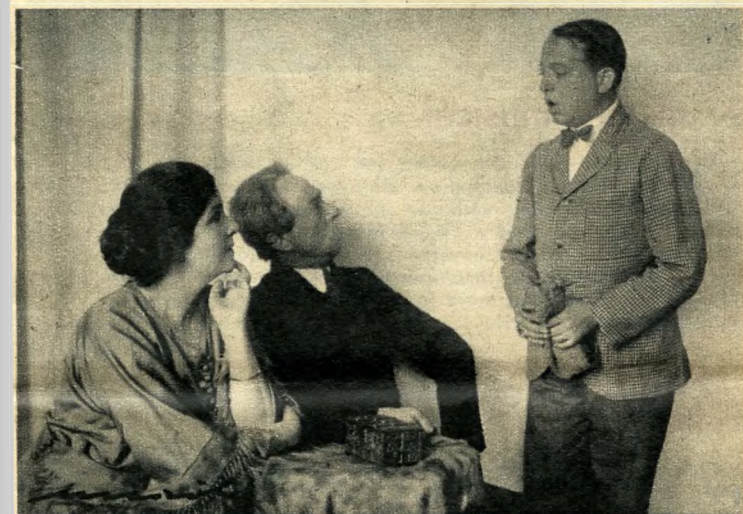
1972 DEC 2 -

**Közös kép
Berky Lilivel
a Muskátli
Kabaré
alapításakor**

**Az Apolló
kabaré
színpadán
érzelmes
szanzenjaival
aratott
nagy sikert**

**Zágon István
tréfájában
az Andrassy úti
Színházban
(Berky Lili,
Bánóczy Dezső
és
Gózon Gyula)**

Kálmán—Buday sanzont éneklő és fűtyüli magánszámait! — jelentették a lapok. A Színházi Élet beszámolója így kezdődött:

„Muskátli. Talán kissé furcsán hangzik első pillanatra egy kabaré mellett. De a muskátli szónak egyéni íze van, kedves, meleg, szerény, színes, élénk, amilyennek az Andrassy út és Csengery utca sarkán megnyíló kis színház tervezői álmodják az új művészi vállalkozást. Keresztatyja: Harsányi Zsolt. Alapítói: Gózon Gyula és Berky Lili.”

Újból előlrol

Ezek a szépen megálmodott és gondosan előkészített tervek kártyavárként omlottak össze. Az első napok és hetek sikerei után, amikor a Muskátli fiatalos lendülete, friss hangvétele még százakat és százakat vonzott, egyszerre megcsapant az érdeklődés. A kabaré fokozatosan elvesztette népszerűségét és december közepén, amikor az újságíró betévedt egy előadá-

sukra, megdöbbenve látta: „alig 40—50 ember lézeng a nézőtérén.” Mi történhetett? — tette fel a kérdést Gózon Gyulának. Gózon válasza nyílt volt és őszinte:

— Négy vagy öt évvel ezelőtt Temesváron a nyári szünet alatt is estéről estére énekeltem, folyton vonaton ültem, mentem egyik városból a másikba a feleségemmel együtt. Szakadatlanul dolgoztunk és gyűjtöttük a nehéz verejtékkel megszórgált pénzt. A múlt év végén valami Modern kabaré alakult ezen a helyen. Régi vágyam volt, hogy kabarét csináljak, ahol jó színészekkel, jó műsrot adok. Átvettém a helyiséget és megcseréltem a Muskátlit. Nem akartam én vagyont keresni, hiszen ez lehetetlen is, mert 260 ember fér be mindössze a nézőtérre, s ha mindennap meg is telik, akkor sem hoz dáriusi jövedelmet...

— Irodalmat akartam a Csengery utcában, ennyi volt az egész! Elvesztettük megtakarított kis pénzünket, de a művészetünket, a

hitünket nem... Hogy mi lesz a kabaréból? Nem tudom. A feleségemmel még tizenötödikéig játszottunk itt, aztán az Apollóban lépünk fel. Volt egy társam, az már hetek óta felé sem nézett a kabarénak...

Így végződött Gózon Gyula pályafutásának egyetlen, igaz, legérzékenyebb bukása. Évekig nem tudta kiheverni az anyagi csődöt. Újból beállt az Apolló taposómalmába. Kedvelt dalai a műsorok fénypontjait jelentették ismét és szép sikerrel mutatkozott be az új dizóz — Berky Lili is.

Még 1918 nyarán új részvénytársaság alakult Budapesten, az UNIO, amelynek elnöke a bankvezér, Kohner Jenő báró, vezérigazgatója Beöthy László lett. Kezdetben csupán a Király- és a Magyar Színházak tartoztak fennhatóságuk alá, hamarosan azonban valamennyi fővárosi színházra kivetették hálójukat és néhányat közülük — ha rövid időre is — hatalmukba tudtak keríteni.

AZ UNIO-val a hazai banktőke tette rá kezét a fővárosi színházakra. Később óriási árat kellett ezért fizetni.

Így történt, hogy Gózon Gyula és Berky Lili is „besétált” Beöthy László utcájába. Közben ugyanis megszüntették, majd lebontották az Apollót, más választásuk tehát nem volt: aláírták az UNIO színházakhoz érvényes szerződéseiket. Beöthy gondosan ügyelt arra, hogy alaposan kihasználja színészeit. Előfordult, hogy egy este két vagy három színházban is fel kellett lépniük.

1923 karácsonyán, amikor Gózon Gyula hatalmas sikerrel eljátszotta *Emőd Tamás—Szirmai Albert Mézeskalács* című operettjében a bújos katona szerepét a Király Színházban, a harmadik felvonás után lohólnia kellett az Andrassy úti Színházba, ahol Berky Lili társaságában egy kabaré-jelenetben lépett a színpadra...

Bános Tibor
(Folytatjuk)